Kysymykset TAE:stä ministeri Mikkoselle, pyydetään kirjalliset vastaukset ja ministeri voi poimia alustukseensa haluamansa aiheet

1. Toteutuuko hallitusohjelman tavoite siitä, että valtion pitkällä korkotuella rakennetaan vähintään 10 000 uutta asuntoa vuonna 2020? Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) mukaan pitkän korkotuen valtuus riittää 8 900 uuden vuokra- ja asumisoikeusasunnon rakentamiseen. Miten mahdollinen vajaus pyritään korjaamaan vuonna 2021?

Hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi, että valtion pitkällä korkotuella rakennettavien asuntojen uudistuotannon määräksi tulee vähintään 10 000 uutta asuntoa vuosittain, josta yli puolet Helsingin seudulle.

Asuntotuotanto on noussut ennätystasolle viimeisten vuosien aikana ja säilyy suhteellisen korkealla tasolla myös vuonna 2020 ja 2021, vaikka kääntyykin laskuun tämän vuoden aikana. Valtion tukemassa asuntotuotannossa on viimeisten vuosien aikana tapahtunut muutos, jossa painopiste on jossain määrin siirtynyt alhaisemman tuotantohinnan asunnoista korkeamman yksikköhinnan asuntoihin. Samaan aikaan rakentamisen kustannukset ovat nousseet selvästi. Tämä on omalta osaltaan vaikuttanut valtion tukeman asuntotuotannon kokonaismääriin.

Jos tulevina vuosina vapaarahoitteisen asuntotuotannon määrä laskee selvästi, rakentamisen hinta laskee ja valtion tukeman asuntotuotannon yksikköhinnat laskevat myös tuetun asuntotuotannon määrät tulevat nousemaan. Tästä huolimatta nykyisellä korkotukilainavaltuuden määrällä 10 000 asunnon tavoite on haastava ja tulevina vuosina tulee arvioida mahdollisuuksia ja tarvetta nostaa valtuutta nykyiseltä tasoltaan erityisesti, jos vapaarahoitteinen asuntotuotanto kääntyy voimakkaampaan laskuun. Tarvittaessa on mahdollista käyttää myös lisäbudjettia, mikäli tilanne niin edellyttää.

2. MAL-sopimukset: Tilannekatsaus

a) uusien sopimusten osalta:

- *Neuvottelut MAL-sopimusten jatkamisesta Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseudun kuntien välillä etenevät ja ympäristöministeriön tavoitteena on saada neuvottelutulokset valmiiksi tämän vuoden loppuun mennessä tai viimeistään heti vuoden alussa. Poliittinen käsittely alkuvuodesta 2020.*
- *MAL-sopimusseutujen asuntotuotannon tukemiseksi 7.10. annettuun talousarvioesitykseen 2020 ja julkisen talouden suunnitelmaan 2020-23 sisältyy kunnallistekniikka-avustuksia 15 M€/v ja käynnistysavustuksia 30 M€/v vuosina 2020-23.*
- *Puurakenteisille kerrostaloille on hallitusohjelman mukainen 20% korotus asuntokohtaiseen käynnistysavustukseen. Korkotukivaltuudet ovat mukana samalla tasolla kuin 2019 budjetissa.*
- *MAL-sopimuksiin sisältyvien liikenteen toimenpiteiden osalta LVM:n määrärahat ovat parhaillaan täsmentymässä poliittisessa käsitellyssä. Talousarvioesityksessä perusväylänpitoon on 300 M€ tasokorotus. Kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen 24,5 M€, mistä valtion väyläverkolle kohdennetaan 10 M€ ja kuntien avustuksiin 14,5 M€. Joukkoliikennetukeen on tulossa 20 M€ ilmastoperusteinen korotus, jonka suuntaamisesta käydään parhaillaan keskusteluja.*
    - *Seudullisesti merkittävät joukkoliikenneinvestoinnit ovat hallitusohjelman mukaisesti sopimusten kannalta keskeisiä, koska ne ovat kiinteässä yhteydessä maankäyttöön ja mm. ilmastotavoitteisiin. Valtion ja kuntien kannalta merkittävää on myös mm. oikeasuhtainen*

rahoitus sopimusten tavoitteita toteuttaviin perusväylänpidon toimiin, joukkoliikenteen kehittämiseen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen.

b) miten neuvottelut etenevät ja sopimukset valmistuvat uusien alueiden osalta

- *Ympäristöministeriö käynnisti selvityshankkeen MAL-sopimusmenettelyn laajentamisesta koskemaan Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseutuja käynnistettiin lokakuussa 2019. Selvityshenkilöksi asetettiin arkkitehti Matti Vatilo. Selvitys valmistuu vuodenvaihteeseen mennessä.*
- *Väliaikatietoina: selvityshenkilön mukaan kaikilla kolmella seudulla on organisoiduttu ja tehty aktiivisesti kuntien välistä työtä MAL-sopimusmenettelyyn sitoutumiseksi. Seuduilla vaikuttaisi olevan hyvät valmiudet varsinaisten sopimusneuvotteluiden käynnistämiseksi. Ympäristöministeriön tavoitteena on, että neuvottelut käytäisiin vuoden 2020 aikana.*
    - *Selvityksessä tehtävänä on kartoittaa Jyväskylän, Lahden ja Kuopion kaupunkiseuduilla osallistuvan kuntajoukon valmiudet osallistua sopimusneuvotteluihin sekä MAL-sopimusmenettelyn avulla saavutettava lisäarvo sekä seudun kokonaisedun että valtio-osapuolen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Tavoitteena on tunnistaa seudullisen elinvoiman ja ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaamisen kannalta keskeisiä maankäytön, asumisen ja liikennejärjestelmän kysymyksiä, joihin vastaaminen edellyttää seudullista yhteistyötä ja yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä.*

c) mitä ovat alueiden erilaiset tavoitteet,

- *Yleiset ilmastonmuutoksen hillintää koskevat kansalliset tavoitteet koskevat kaikkia seutuja, eli kaikkien kaupunkiseutujen tulee omalta osaltaan vastata hallitusohjelman mukaiseen hiilineutraaliustavoitteeseen sekä sitä kautta mm. liikenteelle asetettuihin päästövähennystavoitteisiin.*

- *Eri alueiden MAL-sopimusten tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät alueiden kokoon, asukaslukuun, yhdyskuntarakenteeseen, valtakunnalliseen sijaintiin ja niistä johtuviin erilaisiin kasvun haasteisiin ja tarpeisiin.*

- *MAL-sopimusmenettely Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseuduilla otettiin käyttöön 2010-luvun alussa. Helsingin seudulla jatkettiin lähinnä asuntotuotannon turvaamiseksi käytössä ollutta asuntotuotannon ja tonttitarjonnan aiesopimusmenettelyä.*

  MAL-sopimusseutujen osuus koko maan ilmastovaikutuksista on merkittävä, ja myös yhdyskuntarakenteen ohjaamiseen liittyvien toimenpiteiden vaikuttavuus on näillä seuduilla merkittävin. Ilmastopäästöjen näkökulmasta on tärkeää, että asuntotuotanto sijoittuu kestävällä tavalla siten, että mahdollisimman suuri osa matkoista on mahdollista tehdä joukkoliikenteellä, kävellen ja pyöräillen. Myös muut toiminnot, erityisesti palvelut ja työpaikat tulisi pyrkiä sijoittamaan kestävillä kulkumuodoilla hyvin saavutettaville alueille.

    - *Yhteensä neljällä MAL-sopimusseudulla asuu noin 45 % koko maan väestöstä, kun kuntien yhteenlaskettu maapinta-ala on noin 6 % koko maan maapinta-alasta.*

    - *Helsingin seudulla asuu noin 27% koko maan väestöstä, ja maapinta-alasta osuus on noin 1,2 %.*

- *Koko seudun keskimääräinen asukastiheys on 403 as/km2. Metropolialueella kohtuuhintaisen asuntokannan riittävyys on keskeinen kysymys, ja myös tarve valtion panostuksiin erilaisiin asuntotuotannon tukimuotoihin on Helsingin seudulla muita seutuja suurempi.*

- *Tampereen seudulla asuu 7,1 % ja Turun seudulla 6,3 % maan väestöstä. Asukastiheydet ovat 96 ja 94 as/km2. Turun ja Raision kaupungit sekä Tampere ovat tiheimmin asuttuja (> 450 as/km2).*
- *Oulun seutu on alueena laajin ja asukastiheys suhteellisen pieni, 37 as/km2. Erityisesti Oulun kaupungin asukastiheyttä pienentää kuntaliitosten jälkeinen laaja kunta-koko.*

- *Tampereen kaupunkiseudulla yhdyskuntarakenteen kehittämistä ja eheyttämistä tukee raitiotien rakentaminen ja laajennuksen suunnittelu. Asuntokaavoitus seudulla pyritään keskittämään raitiotien vaikutusalueelle sekä siihen liittyen muille joukkoliikenteen käytäville, millä voidaan merkittävästi kasvattaa joukkoliikenteen matkustajapotentiaalia ja sitä kautta muuttaa kulkutapajakaumaa kestävien kulkumuotojen suuntaan. Tampereen seudun kasvu edellyttää myös valtion panostuksia asuntotuotantoon.*

- *Turun kaupunkiseudulla viime vuosien nopea positiivinen rakennemuutos on lisännyt tarvetta panostuksille asuntotuotannon turvaamiseksi. MAL-sopimuksen tavoitteena on kohtuuhintaisen asumisen ohella tukea joukkoliikenteen käyttöä ja kestävien kulkutapojen osuuden kasvattamista eheyttämällä yhdyskuntarakennetta joukkoliikennekäytävien varteen.*

- *Oulun seudun sijainti ja asema Pohjois-Suomen ja ”Pohjoisen Skandinavian” pääkaupunkina etäällä Etelä-Suomen kasvukeskuksista tuo seudulle muista MAL-sopimusseuduista poikkeavia ratkaistavia kysymyksiä ja tavoitteita. Kestävien kulkumuotojen käytön lisäämiselle. Seudulle on tyypillistä suuri nuorten määrä, mihin toisaalta liittyy suuri nuorisotyöttömyys mutta myös koulutuspaikkojen määrään liittyvät tarpeet ja mahdollisuudet.*

d) mahdollisuudet saada ns. kasvukäytävät MAL-sopimusten piiriin.

- *MAL-sopimusmenettelyn keskeisenä tavoitteena on ohjata ja tukea isojen kaupunkiseutujen asuntotuotantoa ja kestävää liikkumista ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi.*
- *Sopimuksilla pyritään vaikuttamaan kaupunkiseutujen sisäiseen yhdyskuntarakenteeseen ja liikennejärjestelmään kestävän liikkumisen edistämiseksi sekä samalla varmistamaan kohtuuhintaisen asumisen edellytykset. Toimenpiteitä pyritään kohdistamaan sinne, missä niillä on suurin vaikuttavuus.*
- *Kasvukäytävien kehittämiseen liittyvät kysymykset eivät samalla tavoin koske asumista tai yhdyskuntarakennetta, vaikkakin MAL-sopimusseudut ovat tyypillisesti erilaisten kasvukäytävien osia,*
- *kasvukäytävillä korostuu mm. isoihin liikenneväyliin liittyvät kysymykset, joihin etsitään ratkaisuja mm. valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimisen yhteydessä*
- *kasvusopimusmenettely on yksi väline, jota on käytetty elinkeinoelämään liittyvien kysymysten ratkaisemisessa*

3. Miten ratkaistaan kehitykseltään erilaisten alueiden asumiseen liittyvät ongelmat: väestöltään vähenevien alueiden asuntojen arvon aleneminen, pääkaupunkiseudun korkea asumisen hinta ja kasvavat pienet kunnat, joiden resurssit ovat kuitenkin rajalliset.

Arvio mahdollisuuksista hidastaa maansisäistä muuttoliikettä tai kääntää sitä, esim. väestöltään väheneville paikkakunnille siirtyville yrityksille kohdistettavilla muuttoavustuksilla.

> *Ympäristöministeriö on mukana valmistelemassa alkuvuodesta valmistuvaa selvitystä Suomen asuntotuotantotarpeesta pitkällä vuoteen 2040 jatkuvalla aikavälillä. Selvityksien ja väestöennusteiden pohjalta asuntotuotanto tulee kohdistaa nyt ja tulevaisuudessa alueille joissa on pitkän aikavälin kysyntää asuntotuotannolle. Tämä ylläpitää omalta osaltaan tervettä asuntomarkkinaa myös alueellisesti, kun kysyntä ja tarjonta ovat tasapainossa. Valtio tukee purkuavustuksin ja purkuakordein vanhan tarpeettomaksi jäävän asuntokannan purkamista väestöltään väheneville alueilla, mikä osaltaan tervehdyttää paikallisia asuntomarkkinoita.*
>
> *Pääkaupunkiseudun ja muiden kasvukeskuksien korkeaan asumisen hintaan on pureuduttu mm. MAL-sopimuksin. Kohtuuhintaista asuntotuotantoa on pyritty lisäämään MAL-sopimuksiin liittyvillä tuilla ja kannustamalla kaupunkeja ja kuntia lisäämään tarjontaa mukaan lukien tontit. MAL-sopimukset ovat vauhdittaneet asuntorakentamista ja esimerkiksi Helsingin seudulle nykyisellä sopimuskaudella valmistuu yli tavoitteen lähes 63 000 asuntoa. MAL-sopimukset tukevat omalta osaltaan myös laajemmin ympäröivien pienempien kasvavien kuntien kehitystä.*
>
> *Maansisäisen muuttoliikkeen hallinta ja erilaisten alueelliseen kehitykseen liittyvien ongelmien ehkäiseminen on tärkeää. Ympäristöministeriö on mukana Pellervon taloustutkimuksen kanssa tekemässä selvitystä, jossa tarkastellaan asuntomarkkinoiden kehitystä sekä asuntojen kysyntään ja tarjontaan vaikuttavia taustatekijöitä, kuten rakentamista ja työllisyyskehitystä koko maassa. Selvitysten perusteella voidaan tutkia maansisäisen muuttoliikkeen vaikutuksia ja arvioida minkälaisia rakenteellisia haasteita sen seurauksena syntyy. Erilaisten talouspoliittisten toimien arviointi tulee perustua tarkkaan arvioon vaikutuksista ja tavoitteista.*
>
> *Asuntomarkkinoiden polarisoituminen ja väestöltään vähenevien alueiden tilanne tulee myös olemaan yksi keskeinen teema 8-vuotisen asuntopoliittisen ohjelman valmistelussa.*

4. Puurakentamiseen liittyvät taloudelliset ja tekniset ongelmat sekä miten ratkaistaan suurimmat hidasteet, jotta puurakentaminen vauhdittuisi.

- *Hidasteiksi eli kapeikoiksi on tunnistettu useita moniulotteisia tekijöitä, joita kuvaavat termit: asenne-, säädös-, osaamis-, poliittinen ja taloudellinen kapeikko. Kapeikot kulminoituvat osaamis-asenne–akselille.*
- *Säädökset ovat tällä hetkellä etenkin osaamisen ja kokemuksen karttuessa mahdollistavia. Haasteita liittyy rakennusvalvontojen tulkintoihin, joiden yhdenmukaisestamiseksi on tehtävä töitä. Rakennusvalvontojen täydennyskoulutusohjelma on juuri käynnistynyt, jossa tulkintoja myös työstetään.*
- *Poliittinen kapeikko tarkoittaa siis, että poliittinen tahto ei etene rakennustoimintaa ohjaaviksi päätöksiksi kunnissa, maakunnissa tai valtion rakennushankkeissa, eikä esim. liikuntapaikkarakentamisen valtion avun ohjauksessa. Puurakentamisen edistämisen*

koordinoimiseksi on perustettava ministeriöiden yhteinen työryhmä, joka raportoi Ilmasto- ja energia ministerityöryhmälle.

- *Poliittiseen kapeikkoon muutoksen voisi tuoda julkisten hankintojen viherryttäminen, esim. hiilijalanjäljen laskennan ottaminen julkisen toimijan hankintakriteereiksi ennen tulevaa lain muutosta vuonna 2025.*

- *Taloudellinen kapeikko liittyy yritysten uskallukseen investoida aikaa, ja muita resursseja toiminnan kehittämiseen uuden teknologian omaksumiseksi ja käyttöönotoksi. Tässä toimiva malli on luoda, yhdessä kuntien kanssa uskoa sille, että puurakentamisen markkinat ovat kasvamassa. Lisäksi tarvitaan Business Finlandin panostusta puurakentamisen teknologisen kehityksen edistämistä.*
- *Osaamattomuus aiheuttaa epäilevän asenteen. Epäilevä asenne vie kiinnostuksen osaamisen kehittämisestä. Koulutuksen osalta on käynnissä useita toimia:*
  - *ammattikorkeakoulujen rakennustekniikan opettajien koulutusta suunnitellaan*
  - *rakennustekniikan opetusaineisto uudistetaan*
  - *Puurakentamisen kautta rahoitetaan perustutkimuksen ja kokeellisen kehittämisen hankkeita niin yrityksissä kuin tutkimuslaitoksissa valituista teemoista, joita ovat olleet puu ja digitaalisuus, puurakentamisen käyttäjälähtöiset ratkaisut, puu ja kiertotalous, ,*

5. Arvio korjaus- ja energiatehokkuusavustusten riittävyydestä.

Valtion vuoden 2020 talousarvioesityksen mukaan valtion asuntorahaston varoista saa myöntää asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun lain (1087/2016) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 23 600 000 euroa. Lisäksi talousarvioesityksen mukaan momentille 35.20.55 Avustukset korjaustoimintaan myönnettäisiin 4 900 000 euroa. Näin ollen korjausavustuksia voisi myöntää vuonna 2020 yhteensä 28,5 miljoonaa euroa. Lisäksi voidaan arvioida, että vuoden 2019 määrärahoista siirtyy noin 8 milj. euroa määrärahaa käytettäväksi vuodelle 2020.

Vuonna 2018 korjausavustuksia myönnettiin yhteensä noin 19,4 miljoonaa euroa (iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustukset 3 milj. euroa, esteettömyysavustukset 5 milj. euroa, hissien jälkiasentaminen 11,4 milj. euroa). Vuonna 2019 korjausavustuksia arvioidaan myönnettävän yhteensä 28 milj. euroa (iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustukset n. 6 milj. euroa, esteettömyysavustukset n. 9 milj. euroa, hissien jälkiasentaminen n. 13 milj. euroa).

Mikäli hakemusmäärät pysyvät vuoden 2019 tasolla, voidaan avustusvaltuuden ja määrärahan arvioida olevan riittävä. Tarve korjausavustuksille on kuitenkin edelleen suuri. On myös huomattava, että korjausavustuksia on ehdotettu laajennettavaksi kuntotutkimuksiin ja korjaussuunnitelmiin (HE 44/2019 vp). Lisäksi esteettömyysavustusta on laajennettu ARAn ohjeistuksella kattamaan myös hissien esteettömyyskorjaukset, joka on nostanut esteettömyysavustushakemusten määrää. Lisäksi on huomattava, että valtion asuntorahastosta maksettavien korjausavustusten osuuden on ehdotettu kasvavan. Valtion asuntorahaston valtuus ei siirry seuraaville vuosille.

Tilannekatsaus korjausavustuksen suuntaamisesta hissiavustuksiin eduskunnan tahdon mukaisesti. (VaVM 28/2018 vp – Vuodesta 2018 alkaen korjausavustusta on voinut saada myös hissien korjaamiseen esteettömäksi. Valtiovarainvaliokunnan linjaama muutos on kuitenkin toteutettu liian rajoitetusti, ja valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että avustusta suunnataan toteutettua laajemmin vanhojen hissien korjaamiseen ja muuttamiseen esteettömäksi.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA voi myöntää avustusta hissien jälkiasentamiseen (hissiavustus) ja liikkumisesteen poistamiseen (esteettömyysavustus) korjausavustuslain nojalla (laki asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista 1087/2016). Hissiavustusta voi myöntää vain hissien jälkiasennukseen, ei hissien korjaamiseen. Esteettömyysavustusta laajennettiin valtiovarainvaliokunnan mietinnön johdosta hissien muuttamiseen esteettömäksi. Muutos toteutettiin muuttamalla ARAn ohjeistusta.

ARAn ohjeissa on kerrottu, millaisiin hissien esteettömyyskorjauksiin avustusta voi saada. Lisäksi ARA avustaa automaattiovien asentamista ja hissikorien suurentamista tapauskohtaisesti. Harkitessaan avustuksen myöntämistä ARA tekee kokonaisarvion korjauksen tarkoituksenmukaisuudesta. Koska kyseessä on esteettömyysavustus, tulisi avustettavat korjaukset olla sellaisia, että esteellinen hissi korjataan esteettömäksi. Mikäli avustusta haluttaisiin myöntää laajemminkin olemassa olevien hissien korjaamiseen, vaatisi se uuden avustusmuodon sekä merkittävän määrärahan.

ARA on tilannut selvityksen olemassa olevien hissien esteettömyyskorjauksista, joka valmistuu marraskuussa 2019. Selvityksen jälkeen ARA tarkentaa ohjettaan hissien esteettömyysavustuksista.

Asumisen energia-avustusten kohdentuminen.

Hallitusohjelman mukaan ”Otetaan käyttöön erityisesti taloyhtiöille suunnattu energia-avustusjärjestelmä, jolla tuetaan energiatehokkuuden parantamiseen sekä älykkääseen ja joustavaan energiankulutukseen tähtääviä toimenpiteitä. Avustusjärjestelmän periaatteena on, että tukea maksetaan suhteessa saavutettuihin energiatehokkuushyötyihin. Hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja.” Lisäksi hallitusohjelman mukaan ”Edistetään ARA-asuntokannan perusparannuksia ja energiaremontteja ottamalla käyttöön korkotukilainaan sidottu perusparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona on energiatehokkuuden parantaminen. Avustuksen enimmäissuuruus on 4 000 euroa asuntoa kohden.”

Avustusta koskeva asetusluonnos on tällä hetkellä lausuntokierroksella. Talousarvioesityksen mukaan energia-avustuksia voitaisiin myöntää vuonna 2020 yhteensä 20 miljoonaa euroa. Yhteensä avustuksiin on varattu 100 miljoonaa euroa vuosille 2020-2022. Vuosina 2021-2022 avustusta voitaisiin myöntää vuosittain 40 miljoonaa euroa. Avustuksen myöntäisi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Arvioidaan, että avustukselle myönnetty valtuus tulisi käytettyä.

Energia-avustusta voisivat saada kerros- ja rivitaloyhtiöt sekä omakoti- ja paritalojen omistajat. Avustusta voitaisiin myöntää myös valtion tuella rahoitettuja vuokra-asuntoja ja asumisoikeusasuntoja omistaville yhteisöille, joille myönnetään perusparannuskorkotukilainaa (laki vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta 604/2001). Avustuksella arvioidaan tuettavan 25 000 – 30 000 asunnon energiatehokkuuden parantamista. Näistä noin 50 prosenttia olisi kerrostaloasuntoja, 20 prosenttia rivitaloasuntoja ja loput pientaloja. Näin ollen tuki kohdistuisi erityisesti asuntoyhtiöille ja niistä erityisesti kerrostaloille. Potentiaalisimpana avustusten kohteena olisi erityisesti 1970-1980 -luvuilla valmistuneet rakennukset, joiden osuus asuntokannasta on 36 prosenttia, mutta korjaustarpeesta 45 prosenttia.

Avustusta myönnettäisiin asuinrakennuksen korjaushankkeeseen, jolla energiatehokkuutta parannetaan avustuksen edellytyksenä olevaan tasoon. Rakennuksen energiatehokkuutta

voisi parantaa millä tahansa ratkaisuilla, esimerkiksi rakennuksen eristysten parantamisella, aurinkopaneeleilla tai öljylämmityksestä luopumisella sekä lämpöpumpuilla.

6. Erityisryhmien investointiavustusten riittävyys

- vanhusväestön kasvavat tarpeet

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen avustukset muodostavat yli puolet koko erityisryhmien asumisen investointiavustuksen määrärahasta 2010-luvulla. Avustus kohdistui pitkään erityisesti muistisairaille tarkoitettuihin uusiin tehostetun palveluasumisen kohteisiin. Arvioiden mukaan vapaarahoitteisia ikääntyneiden palveluasumisen paikkoja on tällä hetkellä tyhjillään yli 3 000. ARAn investointiavustuksella on rahoitettu viime vuosina vähän ikääntyneiden tehostettua palveluasumista.

Investointiavustuksissa painotetaan yhteisöllistä senioriasumista ja välimuotoisia asumisratkaisuja. ARA avustaa palvelukortteliratkaisuja ja hybriditaloja, joissa on erilaisia asumismuotoja ikääntyneille. Painopiste ikääntyneiden avustusten kohdalla on kevyemmän tuen asumisessa.

Ympäristöministeriössä valmistellaan ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma. Sen yhtenä painopisteenä tulee olemaan ikääntyneiden asumisen ratkaisujen kehittäminen ja tarjonta, kuten yhteisöllinen asuminen ja muu välimuotoinen asuminen. Ensi vuonna otetaan käyttöön korjausavustus ARA-vuokratalojen korjaamiseksi ikääntyneille sopivaksi, etenkin väestöltään vähenevissä kunnissa. Tällä lisätään ikääntyneille sopivien asuntojen tarjontaa ja samalla vähennetään tyhjillään olevien asuntojen määrää.

- asunnottomuuden puolittamisen edistäminen

ARAsta ei haeta enää pitkäaikaisasunnottomien tai muiden asunnottomien asuntohankkeisiin avustusta, sillä tarvittavat asunnottomille tarkoitetut raskaan tuen kohteet on jo rakennettu. Vuosina 2017–2019 ARA on avustanut hankkeita, joissa rakennetaan yhteensä 50 asuntoa asunnottomille (3,0 milj. € avustusta). AUNE-ohjelman (asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmaa) mukaisesti painopiste on hajautetussa asumisessa ja tavallisen asuntokannan käyttämisessä asunnottomien asumiseen.

Ympäristöministeriössä valmistellaan hallitusohjelmaan mukaista yhteistyöohjelmaa asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Tavoitteena on lisätä kohtuuhintaisten ja valtion tukemien asuntojen tarjontaa asunnottomille pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa, parantaa asumisneuvonnan saatavuutta sekä vahvistaa asunnottomuustyötä ja siihen liittyvää osaamista kuntien peruspalveluissa. Ohjelma käynnistyy vuoden 2020 alussa.

7. Avustukset asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen. Miten käyttöä ja käytön tasaista jakautumista alueellisesti edistetään?

Avustusta asuinkiinteistöjen sähköisen liikenteen infrastruktuuriin myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Tuki on valtakunnallinen ja se myönnetään hakemusten perusteella avustuksen ehtojen täyttyessä. Avustuksen kokonaismäärä nousee 1,5 milj. eurosta 5,5 milj. euroon. ARA tiedottaa avustuksesta ja antaa ohjeistusta haijoille valtakunnan laajuisesti eri kanavia pitkin. Avustusta on vuodesta 2020 eteenpäin kehitetty siten, että se olisi entistäkin houkuttelevampi mm. mahdollistamalla avustuksen myöntäminen korotettuna, jos hankkeessa on huomioitu täyssähköautojen lataamisen vaatimukset.

Sähköisen latausverkoston rakentamisen velvoitteellisuus, miten toteutetaan?

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin muutoksen toimeenpanon johdosta valmistellaan hallituksen esitystä, jossa esitetään sähköautojen latauspisteiden ja latausvalmiuksien asentamista asuinrakennusten ja muiden kuin asuinrakennusten uudisrakentamisessa ja laajoissa korjaustilanteissa. Asuinrakennuksiin esitetään latausvalmiuksien rakentamista, eli putkitusta tai kaapelointia siten että pysäköintipaikkaan on mahdollista asentaa myöhemmin latauspiste. Muihin pysäköintipaikkoja omaaviin rakennuksiin kuin asuinrakennuksiin esitetään paikkamääristä riippuen latauspisteiden asentamista ja lisäksi latausvalmiuksien rakentamista. Tiettyihin muihin kuin asuinrakennuksiin esitetään latauspisteiden ja latausvalmiuksien rakentamista myös olemassa oleviin rakennuksiin, ilman että kyseessä olisi rakennuksen korjaustilanne.

Haettaessa maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaista rakennuslupaa uuden rakennuksen rakentamiseen tai rakennuksen korjaus- ja muutostyöhön, olisi rakennushankkeeseen ryhtyvän huolehdittava, että rakennukseen suunnitellaan ja rakennetaan sähköajoneuvon latauspiste ja latausvalmius ehdotetun lain mukaisesti. Velvoitteet tulisivat sovellettavaksi rakennuslupiin maaliskuusta 2021 lähtien.

Kunnan rakennusvalvontaviranomainen valvoisi lain velvoitteiden noudattamista rakennuslupaan liittyvien velvoitteiden kohdalla. Liikenne- ja viestintävirasto valvoisi lain noudattamista, kun kyseessä olisi olemassa olevaa muuta kuin asuinrakennusta koskeva velvoite.

Hallituksen esitysluonnoksen lausuntoaika päättyi 8.11. Tarkoitus on tuoda hallituksen esitys eduskunnan käsittelyyn syysistuntokaudella 2019.

8. Rakennetun ympäristön digitaalisen rekisterin ja alustan luominen. Millaisia mahdollisuuksia ja taloudellisia säästöjä tämä tarjoaa.

Muutostyö on suuri ja edellyttää vahvaa poliittista tahtoa ja hallinnonalat ylittävää yhteistyötä. Toteutus perustuu laajaan tiedon rakenteiden yhteentoimivuustyöhön sekä lainsäädännön perkaamiseen toisteisesta työstä ja manuaalisista prosesseista koko rakentamisen arvoketjun ja elinkaaren osalta. Tieto tallennettaisiin kerran ja tiedot olivat yhdistettävissä sekä erilaisten palvelujen ja toimijoiden (yritykset, viranomaiset, kotitaloudet) käytettävissä. Tiedon yhteentoimivuus ja digitaalisuus mahdollistaa erilaisten palveluiden kehittämisen ja tehostamisen sekä tekoälyn hyödyntämisen. KIRA-alan arvioiden mukaan jo yksittäisten lupien ja ilmoitusten muutosten osalta tuottavuussäästöt ovat miljoonia. Lupia ja ilmoituksia on tunnistettu kymmeniä. Kuntien ja valtion viranomaisten tiedonrakenteita ja prosesseja voidaan keventää merkittävästi.

9. Ympäristöministeriön henkilöstön riittävyys luonnonsuojeluun kohdistettujen määrärahojen kasvaessa.

Hallitusohjelmasta syntyneiden, luonnon monimuotoisuuden suojelun mittavaan lisäpanostukseen liittyvien uusien ja laajenevien, valtakunnallisesti merkittävien tehtävien hoitamiseen on tarkoitus käyttää ympäristöministeriön toimintamenomäärärahaan saatua luonnonsuojelun rahoitusta. Henkilöstömenoihin on kaavailtu käytettävän noin 700 000 euroa. Tämä vastaa yhteensä seitsemän henkilötyövuoden lisätyöpanosta. Lisäys kohdentuu mm. seuraaviin tehtäviin:

- *Helmi-elinympäristöohjelman johtamiseen, koordinointiin ja toteuttamiseen*
- *Luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseen*
- *Laji- ja luontotyyppisuojelun tehostamiseen*
- *Luonnonsuojeluun liittyvien tutkimusohjelmien ja –hankkeiden koordinointiin*
- *Luontotiedon paikkatietojärjestelmien kehittämiseen*
- *Helmi-elinympäristöohjelman ja muun luonnonsuojelun viestinnän järjestämiseen*

Rekrytoinnit hallituskauden mittaisiin tehtäviin toteutetaan vuoden 2019 lopulla ja vuoden 2020 alussa.

Luonnonsuojelun määrärahojen ja muiden hallitusohjelman toimeenpanoon liittyvien tehtävien lisääntyminen luonnonsuojelussa aiheuttaa henkilöstövoimavaratarpeita myös erityisesti palvelujen hankinnassa, hankehallinnoinnissa, vaikuttavuuden arvioinnissa ja oikeudellisissa tehtävissä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ely-keskus) rahoituksessa lisävoimavarat on järjestetty luonnonsuojelun lisärahoituksen turvin ympäristöministeriön toimialan momenteilta. Luonnonsuojelun perustehtävien rahoitus ely-keskusten toimintamäärärahoista on sen sijaan edelleen kipupisteenä.

Henkilöstövoimavarojen riittävyys on laajemminkin ympäristöministeriön rahoituksessa kipupisteenä. Hallitusohjelmasta syntyvien uusien laajentuvien tehtävien hoitamiseen kuten ilmastopolitiikan koordinaation, kiertotalouden ja kaupunkipolitiikan tehtäviin tarvitaan lisävoimavaroja. Osaamista tarvitaan ympäristöekonomiaan (nielupolitiikka, skenaariot, rakentamisen elinkaarilaskenta, hiilijalanjälkilaskenta), erilaisten rahoitusinstrumenttien tuntemukseen ja hyödyntämiseen, hankintaosaamiseen ja hankehallintaan sekä ICT-hankkeiden koordinointiin. Tarvitaan myös laajempaa juridista osaamista.

10. Arvio Kemera-tuen metsien ojituksen ja Helmi-ohjelmaan sisältyvän soiden ennallistamisen suhteesta, ovatko ristiriitaisia keskenään?

Helmi-ohjelmassa ryhdytään käytännön toimiin vuonna 2020 samalla kun valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä ohjelmasta vuoteen 2030 saakka. Soiden ennallistamisen osalta on tavoitteena ennallistaa 12 000 hehtaaria hallituskauden aikana. Työ aloitetaan suojelualueilta, jossa ennallistamistarvetta arvioidaan olevan vielä n. 25 000 hehtaaria. Jotta vaikuttavuus suoluonnon monimuotoisuuden kannalta saadaan mahdollisimman suureksi, etsitään valtioneuvoston periaatepäätös -työssä tavoitteet ja keinot myös

suojelualueverkoston ulkopuolella olevien arvokkaiden yksityismaiden ennallistamiseen yhteistyössä maanomistajien kanssa. Kohteiden valinnassa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden lisäksi myös ennallistamisen vaikutukset ilmastoon ja vesiensuojeluun.

Suunniteltaessa kohdekohtaisia ennallistamis- ja vesienpalautustoimenpiteitä tehdään ne se yksityismailla metsänomistajan, metsä- ja ympäristöalan toimijoiden sekä metsä- ja ympäristöhallinnon yhteistyönä. Mahdollisia ristiriitoja ratkaistaan tapauskohtaisesti, jotta valtion varojen käyttö on mahdollisimman tehokasta ja vaikuttavaa suoluonnon monimuotoisuuden kannalta.

Kemera-rahoituksella tuetaan suometsien hoidon suunnittelua, joissa myös vesiensuojeluratkaisuilla on iso merkitys. Kemera-hankkeista tehdään aina vesiensuojelusuunnitelma, joka täyttää vesilain mukaisen ilmoituksen vaatimukset. Rahoitusjärjestelmää ollaan uudistamassa metsätalouden kannustejärjestelmäksi (Metka). Uuden järjestelmän voimaan tulo riippuu EU:n seuraavan rahastokauden alkamisesta ja komission siihen liittyvien valtionsuuntaviivojen voimaantulosta. Tällä hetkellä selvitetään uuden kannustejärjestelmän sisältöä.

Helmi-ohjelman valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelun yhteydessä pyritään varmistamaan, että ohjelman tavoitteissa ei ole ristiriitaa valtion muiden ohjelmien ja rahoitusmekanismien välillä. Valmistelutyössä tulee myös selvittää, voisiko Helmi-ohjelman toteuttamisessa Kemera/Metka olla yhtenä rahoitusinstrumenttina yksityismaiden luonnonhoito- ja ennallistamistöihin, kuten METSO-ohjelmassa on ollut.

11. Arvio ympäristölle haitallisten yritystukien määrän kehityksestä.

Työ- ja elinkeinoministeriön tekemien selvitysten mukaan Suomessa jaetaan noin 4 miljardia euroa yrityksille kohdistettuja tukia. *Näistä suurin osa, noin 2,9 miljardia euroa suunnataan verotukien kautta. Koko tukisummasta vain noin 10 % on sellaisia tukia, jotka uudistavat elinkeinorakennetta ja yrityksiä. Nykyinen yritystukipolitiikka tukee siten pääasiallisesti olemassa olevaa elinkeinorakennetta ja tuotantotapoja eli suurelta osin lineaarista taloutta. Samalla tukipolitiikka hidastaa merkittävästi siirtymistä hiilineutraaliin kiertotalouteen. Selvitysten johtopäätös on ollut selvä: yritystukia tulisi suunnata uudelleen siten, että painopiste olisi yritysten pitkänaikavälin tuottavuuden edistämisessä ja kansantalouden uudistumisessa ja kilpailukyvyssä. Lisäksi on toistuvasti nostettu esille, että yritystukiin käytettyä summaa tulisi karsia.*

Monet nykyisistä yritystuista ovat ympäristölle haitallisia. Kaiken kaikkiaan, mukaan lukien muutkin kuin yrityksille suunnatut tuet, Suomessa on arvioitu olevan ympäristölle haitallisia tukia noin 3–4 miljardia euroa. Näitä tukia on etenkin energia-, liikenne- ja maataloussektoreilla. Tuet estävät saastuttaja maksaa -periaatteen toteutumista ja haitallisten ympäristö- ja terveysvaikutusten sisäistämistä kustannuksiin. Tämän vuoksi hinnat eivät heijasta tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutuksia, eivätkä kannusta siirtymistä kestävään ja hiilineutraaliin tuotanto- ja kulutusrakenteeseen.

Ympäristölle haitallisten yritystukien määrää on vaikea arvioida, samoin niiden kehitystä. Näyttäisi kuitenkin siltä, että viime vuosina tukisummat ovat joko vakiintuneet samalle tasolle, tai peräti kasvaneet. Esimerkiksi energiaintensiivisten yritysten energiaveron

palautusjärjestelmän eli ns. veroleikkurin perusteita muutettiin vuoden 2011 energiaverouudistuksen myötä siten, että yhä useampi yritys tuli sen piiriin. Vuonna 2010 palautuksia sai 13 yritystä, mutta vuonna 2014 tuen piirissä oli jo 140 yritystä. Samalla tukeen käytetty euromäärä nousi huomattavasti ja vuonna 2019 sen arvioidaan olevan noin 220 miljoonaa euroa ja jatkavan nousua seuraavina vuosina. Myös teollisuuden alemman sähköveroluokan myötä jaettava verotuki on kasvanut viime vuosina ja sen arvioidaan olevan vuonna 2019 yhteensä 630 miljoonaa euroa. Lisäksi vuonna 2017 Suomessa otettiin käyttöön uusi ympäristölle haitallinen tuki, päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatiotuki. Sen sijaan merkittävää ympäristölle haitallisten tukien vähentymistä ei ole tapahtunut, eikä sitä ole näkyvissä nykyisten selvitysten ja työryhmien toiminnan valossa. Johtopäätös ympäristölle haitallisten tukien määrän kehityksestä on selvä: niitä tulisi vähentää lisäämisen sijaan.

Yllämainitut ympäristölle haitallisiin yritystukiin liittyvät ongelmat ja niiden määrän vakiintuminen tai kasvu on tunnistettu jo vuosikymmenien ajan niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa. Monet kansainväliset toimijat ovat useissa yhteyksissä peräänkuuluttaneet ympäristölle haitallisten tukien karsimista. Myös Suomessa on kokoontunut useita erilaisia työryhmiä, joiden agendalla on ollut yritystukien karsiminen ja uudistaminen – siinä onnistumatta. Saavutettuja etuja on puolustettu voimakkaasti tunnistamatta niiden haitallisia vaikutuksia niin ympäristöön kuin kansantaloutemme uudistumiseen ja pitkänaikavälin kilpailukykyyn. Talousteorian mukaan yritystukien käyttö voi olla perusteltua ja parantaa kansantalouden tehokkuutta, jos se korjaa markkinahäiriöitä. Hyvä esimerkki on tutkimus- ja kehittämistoiminnan tukeminen ja sen myötä tulevat positiiviset ulkoisvaikutukset innovaatioiden, tiedon ja tuotekehityksen lisääntymisenä ja leviämisenä. On kuitenkin arvioitu, että monet muut nykyisistä yritystuista ovat tehottomia, jolloin ne lähinnä rasittavat julkista taloutta ilman, että niillä edes saavutetaan haluttuja vaikutuksia.

Maapalloamme uhkaavat viheliäiset ongelmat, erityisesti ilmastonmuutos ja biodiversiteettikato, vaativat merkittäviä muutoksia kulutus- ja tuotantotavoissamme. Hiilineutraali kiertotalous ja sen mukainen tuotanto- ja kulutusjärjestelmä on yksi keskeisiä mahdollisuuksia tehdä hallittu yhteiskunnallinen rakennemuutos. Nykyinen tukijärjestelmä on luotu vuosikymmeniä sitten merkittävästi erilaisessa toimintaympäristössä ja kaipaa muutoksia, jotta sen avulla voitaisiin vauhdittaa ja kannustaa siirtymistä kestävään ja hiilineutraaliin kiertotalouteen.

Rinteen hallitus linjaa kevään 2020 kehysriihen yhteydessä energiaverotuksen uudistuksesta. Tässä yhteydessä käsitellään myös monia ympäristöhaitallisia yritystukia. Esimerkiksi on jo linjattu, että tässä yhteydessä teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä lakkautetaan. Syksyn 2019 budjettiriihen yhteydessä hallitus leikkasi parafiinisen dieselin verotukea ja yritystukia tarkastellaan uudelleen ilmastonäkökulmasta vuoden 2020 budjettiriihen yhteydessä.

12. Miten ilmastotoimenpiteiden toteutuksessa otetaan huomioon alueellinen tasapuolisuus?

– *Ilmastotoimien sosiaalinen hyväksyttävyys on ollut laajasti esillä viime aikoina ja hallitus on sitoutunut siihen, että päästövähennystoimet toteutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti ja niin että kaikki yhteiskunnan osa-alueet ovat mukana. Alueellinen tasapuolisuus kuuluu tähän kokonaisuuteen yhtenä tärkeänä elementtinä. On tärkeätä ottaa huomioon, että ilmastotoimien vaikutukset voivat vaihdella myös alueellisesti.*

- *Ministeriöiden välillä on keskusteltu mahdollisesta tutkimus- ja selvityshankkeen käynnistämisestä ilmastotoimien tulonjakovaikutuksista. Sen yhteydessä olisi myös mahdollista selvittää tulonjakovaikutuksia alueellisesta näkökulmasta. Joka tapauksessa on selvää, että tarvitaan tietopohjan vahvistamista alueellisten vaikutusten ymmärtämiseksi ja huomioon ottamiseksi päätöksenteon yhteydessä.*
- *Ilmastotoimien vaikutus kotitalouksiin eri tuloluokissa riippuu siitä, minkälaisista toimista on kyse ja kuinka ne toteutetaan. Ympäristöverojen osalta on yleensä katsottu, että ne ovat regressiivisiä eli vaikuttavat enemmän alemman tuloluokan kotitalouksiin. Tarvitaan kuitenkin lisätietoa tämän regressiivisyyden mittaluokasta ja kuinka vahvasti se korreloi alueellisen näkökulman kanssa.*
- *Tässä on kyse myös siitä millä tavalla voisi kompensoida mahdollisia tulonjakovaikutuksia tai kielteisiä alueellisia vaikutuksia. Yleensä on mahdollista muilla politiikkatoimilla lieventää yksittäisen toimen mahdollisia kielteisiä vaikutuksia. Hallitus voi hillitä mahdollisia haitallisia tulonjakovaikutuksia ja alueellisia vaikutuksia osana kestävän kehityksen verouudistusta. Esimerkiksi vihreän verouudistuksen tavoitteena on ollut nostaa päästöjä aiheuttavan toiminnan verotusta samalla kun on kevennetty työn verotusta.*
- *On myös syytä pitää esillä mihin ohjauksella pyritään eli käyttäytymismuutoksiin. Esimerkiksi polttoaineverojen nostolla pyritään saamaan kuluttajat siirtymään vaihtoehtoisilla käyttövoimilla kulkeviin autoihin tai muihin kuljetusmuotoihin. Liikenteen puolella alkaakin olla tarjolla runsaasti muitakin vaihtoehtoja kuin pelkästään fossiilisilla polttoaineilla kulkeva auto.*
- *Politiikkatoimien valmistelun osana pyritään aina selvittämään toimien vaikutuksia mahdollisimman monipuolisesti. Hallituksen esityksiin kuuluu vakioelementtinä esityksen vaikutukset, jolloin on mahdollista eritellä myös tulonjako- ja aluevaikutuksia. Myös ilmastoon liittyvien ohjelmien ja strategioiden vaikutusten arvioinneissa yritetään ottaa huomioon sekä tulonjako- että alueellisia vaikutuksia.*

13. Miten Suomen toteuttamat ilmastotoimet vaikuttavat globaalilla tasolla?

- *Suomen suhteelliset päästöt ovat suuret: päästöjä henkeä kohden ovat selvästi globaalin keskiarvon yläpuolella. Myös Suomalaisten hiilijalanjälki, jolla mitataan yksittäisten ihmisten päästöjä, on globaalissa vertailussa suuri.*
- *Suomen absoluuttinen osuus globaaleista päästöistä on kuitenkin pienen väestömme seurauksena pieni, n. 0,1 % [= yksi promille] vuonna 2017.*
- *Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö Suomen tekemillä päästövähennyksillä ole merkitystä. Jotta Pariisin sopimuksen mukaiset tavoitteet voidaan saavuttaa, toimia tarvitaan ihan kaikilta.*
- *Ilmastoedelläkävisyys tuo mukanaan myös liiketoimintamahdollisuuksia: ilmastomuutoksen hillitsemiseksi tarvitaan ratkaisuja ympäri maailman ja vihreälle teknologialle on paljon kysyntää. Globaalissa mittakaavassa on Suomen ja suomalaisten toimijoiden hyvä olla kehityksen kärjessä. Suomi voi vaikuttaa globaaleihin päästöihin myös tuottamalla puhtaita ratkaisuja, hyödyttäen samalla kotimaisia vientiyrityksiä ja kansantaloutta.*
- *Suomella on myös mahdollisuus kunnianhimoisella ilmastopolitiikallaan toimia suunnannäyttäjänä muille maille. Näyttämällä mallia päästövähennystalkoissa voidaan osoittaa, että päästöjen vähentäminen ei ole ristiriidassa muiden tavoitteiden kanssa, ja siten rohkaista muitakin maita toimimaan. Vauraana alueena Suomella ja koko Euroopan unionilla tärkeä edelläkävijän rooli.*

14. Avustukset järjestöille ja ympäristön hoitoon, miten avustuksen aleneminen 200 000 eurolla kohdistetaan avustuksen saajiin? (ks. kohta alla)

17. Miten järjestöavustusten (momentti 35.01.65) aleneminen 200 000 eurolla vuoteen 2019 verrattuna vaikuttaa myönnettäviin avustuksiin?

Määräraha hallituksen vuoden 2020 talousarvioesityksessä on sama kuin vuoden 2019 talousarvioesityksessä. Vuonna 2019 momentin 36.01.65 määräraha lisättiin 200 000 eurolla eduskunnan päätöksellä ja määräraha oli suuruudeltaan 1 930 000 euroa. Määrärahan lisäyksestä 100 000 euroa osoitettiin Suomen Metsästäjäliitolle ja 100 000 euron lisäys ohjattiin järjestöille myönnettäviin avustuksiin eduskunnan päätöksen mukaan.

Järjestöjen osaaminen ja asiantuntemus ympäristökysymyksissä ovat tärkeä voimavara, jota kannattaa tukea ja hyödyntää myös tulevaisuudessa ja järjestöjen rahoituksen turvaaminen onkin tärkeää.

Kaikista hakemuksista arvioidaan, vastaavatko ne ympäristöministeriön asettamiin peruskriteereihin. Arvioinnissa varmistetaan, että yhteisön toiminta on kansalaistoimintaa, selvitetään miten ja missä määrin yhteisön toiminta toteuttaa valtion talousarvioesityksessä mainittuja YM:n tavoitteita toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle, arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta sekä avustuksen tarpeellisuutta. Hakulomakkeessa ja sen liitteissä olevien tietojen perusteella saadaan arvioinnin jälkeen ehdotus kyseisen yhdistyksen avustussummasta. Kun kaikki hakemukset on arvioitu, suhteutetaan yksittäisille yhteisöille myönnettävä avustussumma käytettävissä olevaan määrärahaan. Aleneminen kohdistuu siis yhteisesti kaikkiin hakijoihin.

15. Hallinnonalan kipupisteet TAE:ssä

Ilmastopolitiikan valmistelun voimavarat ovat niukat (henkilövoimavarat, selvitysraha)

Ilmastopolitiikan valmistelun ja koordinaation voimavarat ympäristöministeriössä ovat tarpeeseen nähden niukat. Ilmastopolitiikassa on meneillään runsaasti valmistelua sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla ja sen painoarvo on jatkuvasti kasvamassa. Ympäristöministeriö esitti talousarviossa ilmastopolitiikan ja muihin hallitusohjelman laajentuviin tehtäviin yhteensä 1,12 milj. euroa, mutta ehdotus ei menestynyt.

Ilmastopolitiikan osalta lisävahvistusta tarvittaisiin erityisesti nielupolitiikan valmisteluun sekä tietopohjan vahvistamiseen sekä ilmastoraportointiin. Tänä vuonna laadittiin ensimmäisen kerran ilmastopolitiikan vuosikertomus. Osin tehtäviä hoidetaan myös määräaikaisin voimin. Kansalaisilta ja eduskuntakuulemisissa on esitetty tietopohjan vahvistamista sekä koko ilmastopolitiikan kattavaa ja yleistajuista raportointia, jotta kansalaiset ja päätöksentekijät voivat seurata toimien toteutumista ja vaikuttavuutta ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi.

Ilmastoselvityksiin on käytettävissä varsin vaatimaton vuosittainen selvitysraha (0,16 milj. e), jolla voidaan tilata rajattuja selvityksiä ja hoitaa pikaisia tietotarpeita. TAE-esityksen antamisen jälkeen ilmenneiden tarpeiden vuoksi määrärahaa tulisi korottaa 300 000 euroon. Laajempia tutkimus- ja selvityshankkeita toteuttavat valtioneuvoston yhteinen VN TEAS sekä ilmastopaneeli.

Muovitiekartan toimeenpano

Muovien käytön jatkuva kasvu maailmassa on saatava kestävälle pohjalle. Muovihaaste on Suomelle samalla mahdollisuus. ***Hallitusohjelman mukaisesti ensi vuonna koordinoidaan ja toteutetaan muovitiekarttaa. Tätä varten ei ole kuitenkaan varattu erillistä määrärahaa.***

Vuoden 2020 lisärahatarpeet (1,5 milj. euroa) liittyvät erityisesti muovia koskevien kokeilujen tukemiseen sekä mikromuovien hallintaan.

Kiertotalouden toimeenpanoon tarvitaan panostusta (kiertotalouden edistämisohjelma)

Ensi vuonna laaditaan ympäristöministeriön johdolla strateginen kiertotalouden edistämisohjelma mittareineen. Tätä varten on varattu määrärahaa, joka on vuosina 2020-21 suhteellisen niukka. Alkuperäinen hallitusohjelman määrärahakirjaus ympäristöministeriön osalta oli 1 milj. euroa, kun vuodelle 2020 on ehdotettu vain 500 000 euroa. Määräraha tarve v. 2020 on 1 milj. euroa.

Vähähiilinen rakentaminen

Hallitusohjelman mukaan nopeutetaan vähähiilisen rakentamisen tiekartan täytäntöönpanoa ja edistetään kiertotaloutta rakentamisessa. Vähähiilisen rakentamisen kehittämisessä painopiste on rakennusmateriaalien hiilijalanjäljen sekä materiaalitehokkuuden huomioimisessa. Vähähiilisen rakentamisen ohjaus edellyttää arviointimenetelmän kehittämistä yhdessä toimialan kanssa, päästötietokannan rakentamista sekä rakennusten hiilijalanjäljen seurantajärjestelmän kehittämistä. Lisäksi pitää kehittää rakentamisen tietomalleja tukemaan vähähiilistä suunnitteluprosessia ja määritellä kiertotaloutta tukevien elinkaariominaisuuksien rooli. Tähän kehittämiseen ei ole erikseen kohdennettua määrärahaa. 500 000 euron määrärahan suuntaaminen tähän kokonaisuuteen ympäristöministeriön toimintamenoihin parantaisi oleellisesti kehittämistyön edellytyksiä.

Ympäristövalvonta ja ympäristötehtävien hoidon voimavarat ELY-keskuksissa

ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueiden htv-määrä on vuodesta 2010 vuoteen 2018 pienentynyt 26 prosenttia. Lisäksi on huolestuttavaa, että ELY-keskusten ympäristövastuualueiden voimavarojen tilanne vaihtelee voimakkaasti ELY-keskuksittain.

Ympäristön valvontatuloja on kerätty vuodesta 2015 lähtien, ja niitä on käytetty laajemmassa mitassa vuodesta 2016 alkaen. ELY-keskuksiin on palkattu valvontamaksutuloilla vuonna 2017 voimavaroja 31 htv:n ja vuonna 2018 37 htv:n verran. Valvontatuloja on käytetty ELY-keskuksissa eri vuosina vaihtelevasti ja valvontatulojen käyttöaste vaihtelee ELY-keskuksien välillä. Valvontamaksutulojen avulla riskinarviontiin perustuva suunnitelmallinen valvonta on pitkälti pystytty toteuttamaan tavoitteiden mukaisesti.

Erittäin haasteellinen tilanne on Uudenmaan ELY-keskuksessa, jossa vuosina 2019-2020 ympäristövastuualueen henkilöstö vähenee 14 henkilöllä (näistä 13 eläköitymistä). Vain yksi korvausrekrytointi on voitu suorittaa. Vähenemä vastaa 16 prosenttia ympäristövastuualueen henkilöstöstä, tilanne Uudenmaan osalta on erittäin huolestuttava. Vähentyneet voimavarat vaikuttavat sekä suoraan että välillisesti ympäristönsuojelun valvonnan laajuuteen ja tehokkuuteen sekä välillisesti yritysten toimintaedellytyksiin tilanteessa, jossa investointeja pyritään nopeuttamaan.

ELY-keskusten toimintamenomäärärahat on työ- ja elinkeinoministeriön budjetissa ja tarvittavat lisämäärärahat (tarvittavat htv:t) olisi osoitettava korvamerkittynä Uudenmaan ELY –keskukselle ympäristövalvontaan. ELY-keskusten ympäristövastuualueen

henkilötyövuoden kustannus on noin 80 000 euroa. Ympäristöministeriöllä on ensi vuodesta alkaen pieni määräraha käytettäväksi ELY –keskusten alati lisääntyvien tehtävien tukemiseen, mutta määrärahaa voidaan käyttää vain määräaikaisiin kehittämis- ja edistämisluonteisiin tehtäviin, ei viranomaisvalvontatehtäviin.

Pilaantuneiden alueiden kunnostuksiin tarvitaan panostusta (vanhat kaivosalueet)

Riskikohteiksi luokiteltujen isännättömiä pilaantuneita maa-alueita tutkitaan ja kunnostetaan valtion tukemana. Viime vuosina järjestelmän puitteissa on tutkittu vuosittain 40-50 kohdetta ja kunnostettu noin 10 kohdetta. Kunnostusohjelman perusrahoitus on niukahko ja se säilyy talousarviossa aiempien vuosien tasolla.

Suomen käytöstä poistetut tai hylätyt vakavaa ympäristön pilaantumista tai ympäristölle mahdollista vaaraa aiheuttavat kaivannaisjätteiden jätealueet on kartoitettu. Seuraavaksi näillä kaivannaisjätealueilla tulisi tehdä tarkemmat kohdetutkimukset, selvittää vastuukysymykset, kunnostusvaihtoehdot ja niiden kustannukset sekä tehdä päätökset kunnostettavista kohteista. Tarkempia kohdetutkimuksia tulee alustavien tutkimusten perusteella tehdä 19 kaivoskohteessa. Tämän arvioinnin aloittamiseen tarvittaisiin, määrärahan lisäys 0,5 milj. e vuonna 2020. Öljysuojarahasto (ÖSRA) on korvannut öljypilaantuneiden kohteiden kunnostamiskustannuksia öljyjätemaksun kertymästä tehdyillä budjettisiirroilla. Öljyjätemaksun kerääminen on tarkoitus lopettaa (HE 26/2019 vp.) vuodesta 2020 alkaen.

16. Arvio toteutettavan energia- ja ilmastopolitiikan vaikutuksista?

Hallitusohjelman pohjalta toteuttavan energia- ja ilmastopolitiikan kokonaisuudesta ei ole käytettävissä vielä kattavaa vaikutusarviota. Hallitusohjelman linjauksista muodostuu vähitellen konkreettisia esityksiä, jolloin myös niiden vaikutusten arviointi on mahdollista. Ilmastopaneeli on arvioinut, että hallituksen asettamaan 2035 hiilineutraaliustavoitteeseen tarvittavista päästövähennyksistä suunnitelmat puuttuvat vielä noin kolmasosasta päästöjä.

Hallitus tulee etsimään keinot tämän päästökuilun umpeenkuromiseen valmisteltavissa uusissa energia- ja ilmastostrategiassa, KAISU-suunnitelmassa ja maankäyttösektorin ilmasto-ohjelmassa. Myös kestävän kehityksen verouudistus on tässä keskeisessä roolissa. Hallitus toimii myös aktiivisesti Euroopan unionin vuosien 2030 ja 2050 päästövähennystavoitteiden ja päästökaupan kirittämiseksi.

Voimassa olevien vuodelle 2030 asetettujen tavoitteiden vaikutuksista on tehty varsin kattavia vaikutusarvioita. Vaikutuksia on arvioitu energia- ja ilmastostrategian sekä KAISU-suunnitelman valmistelun yhteydessä. Strategian ja KAISU:n vaikutuksesta Suomen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät tasolle 40 Mt vuonna 2030. Yleisesti ottaen käynnissä oleva päästöjen vähentäminen tarkoittaa siirtymistä pois fossiilisista polttoaineista kaikilla sektoreilla ja uusiutuvan energian osuuden kasvattamista. Päästöjä vähentäviä toimia otetaan käyttöön kaikilla sektoreilla, jolloin vaikutuksetkin näkyvät koko yhteiskunnassa.

Suomen nykyinen päästövähennysvelvoite jaksolle 2021–2030 perustuu EU:n lainsäädäntöön. Velvoitteen täyttämiseksi laadittuun KAISU:un sisältyy runsaasti uusia päästövähennystoimia kaikilla päästökaupan ulkopuolella olevilla sektoreilla. Näillä toimilla taakanjakosektorin päästöt ovat arviolta reilu 5 Mt (CO2-ekvivanlenttia) alhaisemmat kuin nykyisillä, jo toimeenpannuilla, toimilla vuonna 2030. KAISU:n toimeenpano on käynnissä ja

päästövähennyksiä voidaan saavuttaa jo ennen varsinaisen velvoitekauden alkamista vuonna 2021. Kokonaisvelvoitteen kannalta on välttämätöntä, että päästövähennyksiä tehdään kaikilla sektoreilla. Vuonna 2018 taakanjakosektorin päästöt olivat 30 Mt (CO2-ekvivanlenttia). Kokonaispäästöt vuonna 2018 olivat 56 Mt.

Päästökauppajärjestelmä on EU:n tason ohjausmekanismi, johon ei kuulu kansallisia päästövähennysvelvoitteita. Päästökaupan piirissä olevien toimijoiden velvoitteena on kattaa päästönsä päästöoikeuksilla. Suomen päästökauppasektorin päästöt olivat vuonna 2018 tasolla 26,2 Mt. Päästökaupan ohjausvaikutuksen lisäksi sektorin päästöihin vaikutetaan kansallisella ohjauksella. Tästä esimerkkinä kivihiilikielto vuoteen 2029 mennessä. Kivihiilen energiakäytön loppuminen tulee vähentämään päästöjä yli 6 miljoonaa tonnia (CO2-ekvivanlenttia) nykytasoon verrattuna.

Ensi vuoden alkupuoliskolla aloitetaan uuden keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) sekä energia- ja ilmastostrategia ja maankäyttösektorin ilmasto-ohjelmien valmistelu. Niissä määritellään uusia toimia hallitusohjelman mukaisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi sekä arvioidaan toimien vaikuttavuutta.

Tälläkin hetkellä valmisteltavana ja käsiteltävä on politiikkatoimia, jotka vaikuttavat päästökehitykseen jo ensi vuodesta lähtien. Näitä ovat esimerkiksi: hallituksen esitys liikennepolttoaineverojen korottamisesta, hallituksen esitys koskien sähköajoneuvojen latausvalmiuksia ja latauspisteitä sekä rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmiä, valtioneuvoston asetus asuinrakennusten energia-avustuksista vuosille 2020-2022 sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma.

Ratkaisevassa asemassa taakanjakosektorin tavoitteen kannalta on liikennesektori. Liikenteen päästöjen puolittaminen vuoteen 2030 mennessä tarkoittaa ohjauksen selvää tehostamista. Tarvitaan siirtymistä uusiin käyttövoimiin, ajoneuvojen energiatehokkuuden parantamista sekä koko liikennejärjestelmän muuntumista vähäpäästöisemmäksi. Erityisesti liikenteen sähköistämisen vauhdittamaan tulee edellyttämään lisätoimia kuten latausinfran rakentamista. ILMO-työssä tarkasteltiin mahdollisuuksia siirtyä päästöttömään liikenteeseen vuoteen 2045. Tässä yhteydessä todettiin, että liikenteen verotus on keskeinen ohjauskeino. VM:n asettamassa työryhmässä tarkastellaan tämän ja ensi vuoden aikana mahdollisuuksia uudistaa liikenteen verotusta vähähiilikehityksen vahvistamiseksi siten että samalla turvataan valtiontalouden intressit. Verotuksella voidaan varsin monipuolisesti vaikuttaa liikennesektorin päästökehitykseen.

Alueiden käytön ratkaisut luovat tulevaisuutta

Alueidenkäyttöä koskevat päätökset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen, koska infrastruktuuri muuttuu hitaasti. Käytännön ratkaisut päästöjen vähentämiseksi voivat poiketa maan eri osissa merkittävästi toisistaan. Päästöjen vähentämistä koskevat merkittävimmät ratkaisut liittyvät kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteeseen ja toimivuuteen.

Uusien alueiden kaavoittaminen ja rakentaminen tuottaa lähes aina suuremmat hiilidioksidipäästöt kuin täydennysrakentaminen. Infrastruktuurin tehokkaan hyödyntämisen ja ylläpidon kustannusten minimoimisen kannalta on täydennysrakentaminen uuden asuinalueen rakentamiseen verrattuna yleensä huomattavasti parempi vaihtoehto.

Energia- ja ilmastostrategian taustaselvityksen mukaan yhdyskuntarakenteen kehittämistoimilla on mahdollista vähentää yhdyskuntarakenteen sisäisen arkiliikkumisen päästöjä vuoteen 2030 mennessä noin 0,3–0,4 Mt CO2/v verrattuna perusskenaarioon.

Alueidenkäytössä ilmastonmuutoksen hillinnän toimet ja vaikutukset ovat lähtökohtaisesti saman suuntaisia muiden kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa.

- *Kaupunkiseutujen toimivuus on myös edellytys elinkeinoelämälle ja Suomen kilpailukyvylle.*
- *Ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta keskeisiä kaavoituksessa tehtäviä ratkaisuja ovat eri toimintojen, kuten asumisen, palvelujen ja työpaikkojen, saavutettavuuden parantaminen sekä kestävien liikennemuotojen osuuden kasvattaminen.*
- *Merkittävä tekijä on myös lähiympäristön viihtyisyys. Elämäntapoja ja kulutustottumuksia voidaan ohjata ja mahdollistaa vähäpäästöisempään suuntaan kiinnittämällä huomiota muun muassa yhteisöllisyyden tukemiseen, elinympäristön laatuun ja viherympäristön monipuolisuuteen.*
- *Viherrakenne on tärkeä osa asumista, palveluja ja kävelyn ja pyöräilynreittejä. Elinympäristön laadun kannalta viherympäristöjen saavutettavuudella ja laadulla on vähintään yhtä suuri merkitys kuin niiden määrällä.*

Latausinfrastruktuuri tukemaan liikenteen päästöjen vähentämistä

Valmisteilla on hallituksen esitys, jolla sähköautojen latausmahdollisuuksia lisättäisiin merkittävästi ja rakennusten energiatehokkuutta parannettaisiin automaation avulla. Sähköisen liikenteen lisäämisellä voidaan vähentää liikenteen päästöjä. Automaatio- ja ohjausjärjestelmien lisäämisellä suuriin rakennuksiin voidaan näiden rakennusten energiankulutusta ohjata paremmin ja siten pienentää niiden energiankulutusta ja päästöjä.

Pois fossiilisella öljyllä lämmittämisestä

Hallitusohjelman tavoitteena on, että fossiilisen öljyn käytöstä lämmityksessä luovutaan asteittain 2030-luvun alkuun mennessä. Valmistellaan erillinen toimintaohjelma siirtymisessä öljylämmitteisistä kiinteistöistä muihin lämmitysmuotoihin. Toimintasuunnitelman on tarkoitus olla valmis vuoden 2020 loppuun mennessä. Lisäksi valmistellaan ja otetaan käyttöön avustusjärjestelmä öljylämmityksestä luopumiseksi asunnoissa vuoden 2021 alussa.

Asuinrakennusten energiakorjausavustukset valmisteilla

Asuinrakennusten korjaustarve 2005 - 2035 -tutkimuksen mukaan korjauksiin tulisi sijoittaa vuosittain 9 400 miljoonaa euroa vuoteen 2025 saakka. Sen jälkeisellä 10-vuotiskaudella korjaustarve kasvaa 11 100 miljoonaan euroon. Korjausten kohteena on erityisesti 1970–80 -luvuilla valmistuneet rakennukset, joiden osuus asuntokannasta 36 prosenttia, mutta korjaustarpeesta 45 prosenttia.

Asuinrakennusten korjausrakentamiseen käytetään vuosittain 6,7 miljardia euroa, joka on selvästi tarvetta vähemmän. Korjausrakentamisen arvosta puolet muodostuu ulkovaipan ja teknisten järjestelmien korjauksista. Nämä ovat energiatehokkuuden parantamisen kannalta potentiaalisimmat korjauskohteet. Yksityisessä omistuksessa olevien omakotitalojen

korjauksiin sijoitetaan 3,4 miljardia, rivitalojen 0,7 euroa miljardia euroa ja kerrostalojen 2,2 miljardia euroa. ARA rahoitusta saaneiden vuokratalojen korjauksiin sijoitetaan 0,4 miljardia euroa.

Tuettavien korjausten arvo olisi noin 830 M€, josta kohdistuisi energiatehokkuuden parantamiseen noin 185 M€. Tuen määrä yhteensä olisi 100 M€. Valtiolle veroina palautuisi arvion mukaan noin 190 M€.

Tuen vaikutus työllisyyteen olisi 12 400 HTV. Tämä tarkoittaa avustuksen kohteena olevan rakentamisen aiheuttaman työn määrää. Lisätyötä verrattuna korjausrakentamisen tavanomaiseen tasoon arvioidaan syntyvän noin 1500 henkilötyövuotta. Mikäli avustuksen vuoksi käynnistetään hankkeita, joita ei olisi muuten käynnistetty voi lisätyön määrä olla suurempi.

Mikäli tuki jaetaan 20 milj.€/2020, 40 milj.€/2021 ja 40 milj.€/2022 niin tuella arvioidaan saavutettavan 720 000 MWh kumulatiivinen säästö vuoteen 2023 mennessä. Säästö olisi lämmitysenergian kulutuksesta 1,4 %. Kasvihuonekaasujen määrän arvioidaan vähenevän 143 000 t CO2, joka olisi lämmitysenergian päästöistä 2,4 %. Myös kasvihuonekaasujen arvioitu vähenemä on kumuloituva vuoteen 2023 mennessä. Arviossa ei ole ennakoitu energian tuotannossa tapahtuvia muutoksia.